

Borba

Maribor, 7. septem. 1934

Leto II.

Posamezna številka Din 1.50 • Vella na mesec po pošti dostavljen Din 6.—
za inozemstvo Din 10.— • Uredništvo in uprava: Gregorčičeva ulica 26
Telefon 29-70 • Poštni čekovni račun 10.502 • Izhaja vsak petek • Oglasi po tarifi.

Štev. 35-36

35. številka »Borbe«

ki je bila vsa povsečena našim primorskim emigrantom, radi nenadnih zaprek ni mogla iziti. Zato je današnja številka dvojna.

Samo potom socialne pravičnosti

Leto za letom mineva. Čas hiti. Povsod ogromen napredek: tehnika, kultura, zakonodaja! Povsod sam napredek! Človeštvo zre še z večjimi upi v bodočnost...

Vpraša pa se človek nehote: komu v hasek vse to? Ali človeštvo vse to osrečuje in ali je tudi to »napredek«, ko za domeno zgornjih desetisočev milijoni izkoriščanih za sramotno mezdo kot moderni sužnji robotajo in ko drugi milijoni prekrizanih rok stoje brez dela, ko bi radi delali? Ali človeštvo res lahko govori o napredku? Ali tvorijo človeštvo samo zgornji desetisoči? Ali je napredek, če se nahaja na račun mrtve materije človeštvo v dekadenci, degeneraciji?

Tako varamo sami sebe... In je sodobnost taka, da ji vladajo pojedinci polni egolizma, ki jim je več moderna konstrukcija stroja, kot pa sočlovek s sličnim ustrojem in dušo kot je njihova.

Navadno so prav ti pojedinci oni, ki jim je masa izkoriščanih samo sredstvo za doseg svojih smotrov. In če jim je potrebno, pravijo: »Bodite to in to!« V resnici pa je to farsa: biti navdušen za nekaj, česar ne občutiš in kar je morda še proti tvojim interesom. — A trpka je resnica: tuliti je treba s kruhom. In je slika ta, da koščeni, izmzgani obrazi modernih sužnjev časte pest in bič, ki jih tepeta... In to samo radi koščka kruha, v bojazni, da se ne bi pridružili onim milijonom s prekrizanimi rokami — — —

Sodobnost je polna malikovanja. Bolj kot kdaj prej, se molli zlato tele. Sodobnost je rodila nove in podčrtala stare pojme: kapital, hiperprodukcija, proletariat, brezposelnost itd. itd. ... U n i č i l a pa je poim u-manitve, človečanstva... Brezobzirno vladati denar, ki je rodil brezprimeren egolizem. V njegovi oblasti in zakupu je vse: vera, nacionalizem, umetnost, gospodarski red itd.

Nacionalizem! Gradijo in hočejo ga graditi od zgoraj. Narod hoče reprezentirati kapital s svojimi predstavniki. Ustvarjajo se lažne slike o narodu, potvarjajo se njegova hotenja, pravemu narodu se mašijo usta, da bi ne izkričal, kar čuti...

Mi gradimo naš nacionalizem iz temeljev in nas vodi geslo: »Vsakemu našemu človeku kruha!« Kruha toliko, kolikor mu ga pripada kot gospodarju te zemlje! Milostnih drobnih nečemo! Naš človek bo ljubil to svojo, s krvjo prepojeno zemljo šele takrat res prav iskreno, ko bo imel zavest, da pomeni rodna gruda za njega življenje!

Tega bi se naj zavedali tudi oni, ki se danes čudijo, da je postal narod flegmatičen na pram vsemu in ki računajo na njegovo pomoč za primer potrebe. Izženite sejmarje in farizeje! Osvobodite narod od tujih in domačih pljavk! Dajte mu zavest, da je na svoji zemlji svoj gospod! Potem šele govorite o nacionalizmu, ki sloni zgolj ob navduševanju za preteklo slavo in ob pogledih na lepšo bodočnost ne more nikoli priti do zmage. Sedanjost je trda, neizprosna in zahteva dejanja!

Naša borba je jeklena, neizprosna. Borimo se proti vsem, ki plijejo kri narodu, proti laži-nacionalistom in proti zgrešenim naukom raznih internacional. Proti tujim sejmarjem in farizejem, parasitom! Prepričani smo, da bo zasijala našemu lunaškemu narodu prava zaria svobode, ko bo rešeno geslo, ki nas vodi. In to je: SAMO POTOM SOCIALNE PRAVIČNOSTI K PRAVEMU NACIONALIZMU! Če si tudi Ti teh misli, stopi v naš krog!

Kam ie zaplula ladja z našo mlado rastjo?

Na pragu novega šolskega leta

September. Mesec skrbi, uganjanja, razmišljanja. Šolska vrata se bodo skoro odprla. Ena in druga — osnovno- in srednješolska — nam odmerijo »predpisano« breme, druga večje od prvih.

Kot čebelji panji se bodo polnili srednješolski zavodi s stotinami nove rasti, da je človeku pri srcu lahko in tesno. Lahko, ker zre v mladini nadaljevanje samega sebe, tesno, ker je življenje okrog nas tako resno, prereno.

Kot stadioni z neko neizraženo tekmo mlade množine in pritajenim nagonom posnemanja so ti hrami prosvete.

Bo li dovolj prostora, klopi, učnih moči? Dovolj sredstev in dobre volje? Dovolj samoobvladavanja in samozatajevanja? Dovolj utesnitve?

In še prej:

Tudi čez šolski prag vodi steza popolnoma slična oni, ki jo hodi navaden ročni delavec, — steza za kosom kruha.

Ali ga bo za to mlado armado dovolj?

Račun nas plaša: 17.000 učeče se mladine v srednjih in meščanskih šolah. Pol drugi odstotek od prebivalstva Slovenije ni sicer veliko, teoretično res ne. Toliko večje pa je od praktične strani in še večje s pogleda vedno večje gospodarske utesnitve. A vendar je res, da je šola — izobrazba posredovalka za obstoj. Tako je zarisal novi čas na glavnem vohodu v življenje. V zadnjih desetletjih se je ta njegovo zahteva potrojila. Recimo rajše, da je to zahtevo potrojili tehnično-civilizatorni razvoj, to osiše gospodarstva, ali še bolj določno: duh liberalnega gospodarskega prava.

Že davno smo se pomaknili iz nekdanje izkustvene tehnike v znanstveno tehniko. Znati je treba. A že za časa Marije Terezije, torej že pred početkom liberalnega gospodarstva, smo čuli, da je šola (izobrazba) »politikum«. Politikum pa ni nič drugega kot aplikacija gospodarstva. Zato moremo logično zaključiti, da je šola otrok gospodarskega razvoja, v našem slučaju torej gospodarskega liberalizma. V kolikor se ruši in poruši on, v toliko pada in razpade vrednost one vsebine šole, ki ji jo je dal on.

Pa da se vrnemo k našemu mučnemu vprašanju, ki visi nad nami kot Damoklejev meč:

Velika stavka

1. septembra je izbruhnila v Zedinjenih državah ameriških ogromna stavka tekstilnega delavstva. Stavkujoči zahtevajo uvedbo 34 urnega delovnega časa in to ob istih prejemkih, nadalje priznane strokovnih organizacij in da se sprejmejo v delo vsi oni, ki so bili zadnji čas zaradi organizacij odpušteni. — Točno število stavkujočih ni znano, ker so poročila dokaj različna. Medtem ko nekateri časopisi poročajo, da bo v najkrajšem času naraslo število stavkujočih na milijon, pravi uradno poročilo, da od 650 tisoč organiziranega delavstva stavka samo 200.000. — Ozadje tega mogočnega štrajka tvorijo komunisti, ki skušajo vsej zadevi dati politično obeležje. — Pretekli dnevi je prišlo do prvih spopadov med stavkujočimi in stavkokazi.

Ali bo kruha za vse mlade tisoče?

Kdaj in kako ga bodo dobili?

Saj je povsem lahko: Šola jih izbljuje toliko in toliko, izroči jim — »maršruto« in njena naloga je izvršena. V tem trenutku pa stopi ta garda za križpotje:

Kam? Kako?

Dva, trije so pod streho siromaka — delavca, dva, trije križi mu upogibajo že dovolj sključeno hrbtnico in režejo v lice a eno in isto skrb:

Kam?... Kako?

Ali se res ne zavedamo, kam je že zaplula ladja z našo mlado rastjo?

Prav tako bridko je drugo vprašanje, ki se nam na tem mestu kar samo vsiljuje:

Kje, kdo je glavni krivec vsega tega? Da ne pridejo naši mladi intelektualci do skromnega kruha; da prav kakor ročni delavec obupavajo in... Kaj naj spet kažemo v smer, kamor smo že posvetili tolikokrat! Nas že od jeze davi. Da, tuji jedo, naši čakajo.

A čeravno kaže kakor da bi odpovedali vsi kažipot, jasnovidci in preroki ter je vsak nasvet nevarna igra, nekaj vendar vemo: Po tej poti ne pojde več, preveč je že izhujena. Vse polagoma, a dosledno odpoveduje, povsod sami protislovni pojavi, ki si jih površni opazovalec ne more razlagati. To opazimo tudi na polju izobrazbe in vzgoje. Glejte: Civilizacija je rodila človeka znanja, a prav tako tudi človeka zunanosti, barve in oblike, površnosti, bolesterne naglice, naslad... Danes pa že čas neizprosno terja nele človeka znanja, ampak dejstev in stvarnosti, človeka, ki pozna delo, predvsem pa takega, ki se preproste ročnega dela ne sramuje. Gremo nekako v smer, kakor jo je prorokoval veliki ruski učenjak Kropotkin: »Vsak narod svoj lastni kmet in tvorničar, vsak človek poljedelski delavec in tehnik, vsak narod v posesti znanosti in ročnih zmognosti...«

Študij ni več nerazdružljivo zvezan s pojmom prejšnjega »gospoda«, z ono ločeno socialno skupino, ki po napačnem mišljenju prostega človeka še vedno vsebuje posebne ugodnosti in poleg materialnih, tudi posebne privilegije časti in

Še ena stavka

V Tokiu na Japonskem je stopilo v stavko okoli 11.000 prometnih nameščen- cev, ki hočejo na ta način protestirati proti znižanju prejemkov. Kakor povsod, so tudi tukaj iz stavke izstopili stavkokazi, ki sedaj pod zaščito policije opravljajo prometno službo.

Proti inozemcem

Zelo umestno in posnemanja vredno naredbo je izdala nizozemska vlada. Po tej naredbi ne sme biti uslužben brez dovoljenja vlade noben inozemec. Vsa dovoljenja za zaposlitev pa bodo v najkrajšem času izgubila veljavo in bo potem nizozemska vlada na podlagi izdajanja novih dovoljenj temeljito očistila obra- te od inozemskih delovnih moči.

ugleda. Obratno pa je civilizacija »napredovala« s svojo razdiralno duševnostjo, čije bistvena značilna poteza je podcenjevanje ročnega delavca in njegovega udejstvovanja, kot da bi to ne imelo nobenega kulturnega poslanstva, nobene vrednote. Tako duševnost nam izroča tudi šola.

Opozarjamo mladino na to lažikulturo, ki bo dan za dnem večji grobokop. —

Problem šolske izobrazbe je dovolj in reže globoko, globoko v naše gospodarsko, kulturno in drugo telo. Zato je čudno in naravnost nerazumljivo, da je skoraj pozabljen, kot da bi ga ne bilo. Onih par tesnih stolpcev na tretji ali četrti strani dnevnika je kaplja v morje in priča, da se le preveč puščamo vetrovom usode. Govori in piše se o načrtnem gospodarstvu; pa načrtni študij, učni načrti, pedagoški postopek itd.? Uprava, organizacije in pojedinci, izobraženci in preprosti — vsi se moramo zavedati resnosti tega problema. Ob tej priliki se obračamo na zavode s to-le prošnjo:

Mladina je naša najtežja skrb in mora čutiti vedno težje breme današnjih dni. Ta žrtev dneva uživa pesem mladosti le v odtenkih in vse preveč vidi in sliši, tehta in sodi, kar se njenim sanjam upira. Ali naj ji to zakrijemo ali prepovemo? Nimamo pravice. Pač pa je naša dolžnost, da odstopimo tej pravici več mesta, več spoznanja in dobrohotnega razumevanja, več prijateljskega usmerjanja.

Tebi, naša rast, pa naslovimo te-le besede:

Če nočeš prevare in samoprevare, boleti in laži, ki ruši tebe, tvojo hišo in tvojo domovino; ki ruši dedščino tvojih junaških očetov in bodočnost tvojega naroda, — obrni se od vzorov lažikulture!

Stopi na pot resničnega življenja, pojdi za lepoto in dobroto, za resnico in pravico.

A sem dospeš le zaviranih rokavov, z občekoristnim, socialno usmerjenim delom. Tod hodi, za to se pripravljaj! Vzemij svoj študij za resno pripravo in svojo dolžnost!

Našim naročnikom!

Vljudno prosimo vse naše naročnike, da nam poravnajo naročnino za mesec september. Posebej prosimo one naročnike, ki so v zaostanku z naročnino, da nam isto zanesljivo poravnajo

do 15. septembra t. l.

V nasprotnem slučaju jim bomo primorani brezpogojno ustaviti nadaljnje dostavljanje lista, dolžni znesek pa od njih izterjati. Vse one pa, ki so storili svojo dolžnost in poravnali naročnino za več mesecev, vljudno prosimo, naj izroče položnice svojim prijateljem in znancem, da se naroče na naše glasilo, ki se bo od slej še energičneje borilo za nacionalne in socialne pravice malega človeka. — Uprava Borbe.

POLITIČNE BELEŽKE

Rusko-japonski mišolov

Vprašanje rusko-japonskih odnosov je podobno nemi svingi. Poročila, ki prihajajo z Daljnega vzhoda, so podobna buletinom, ki jih izdajajo zdravniški konziliji ob posteljah bolnikov. Vročina pada, vročina narašča. Mrzlične priprave na vojno, obenem pa novi predlogi za pacifikacijo rusko-mandžurske meje. Boljševiki utirajo po teh poročilih na vse pretege svoj Vladivostok. Japonci predlagajo uničenje trdnjav in demilitarizirano cono ob rusko-mandžurski meji kot nekaj pogoj za nadaljnjo izvedbo mirovnih načrtov. Znano je dejstvo, da so Rusi glede vojnih priprav na Daljnem vzhodu zdaleka na slabšem kakor Japonci, pa najsi je njih general Blücher še tako zatrdil, da bodo Japonci vgriznili v trd oreh. Vzhodna Sibirija nima pravih komunikacij. Manka ji za prevoz vojaštva, vojnega materiala, hrane itd. ter prevoznih sredstev. Medtem pa skušajo Japonci s svojo znano taktiko pridobivati kolikor mogoče na času. Sedaj je Japonska zopet vyela palmovo vejico v roke, toda nihče resno ne verjame, da Japonska ne bi danes ali jutri na mačji način izkoristila prilike in udarila v danem trenutku po Rusiji. Vojna na Daljnem vzhodu je neizogibna. Signal za tako vojno pa ne bo dala Rusija, ki ji je mir iz notranjih razlogov nad vse potreben, dala ga bo Japonska. Če vojna še ni izbruhnila, je verjetno, da v japonskih vojaških in mornariških krogih stvar ni dozorela. Kar se pa Evropi sedaj servira, je pravcati mišolov. Miš — primera je šepava in paradoksalna — je v tem slučaju Rusija, mačko je pa lahko uganiti.

Boljševiška Rusija v Zenevi

Odkar je oficijelna Francija po zaslugi njenih frimasonskih politikov navezala tesne stike s Sovjetsko Rusijo, je postala evropska politika znova noseča. Iz nenaravnega ljubimkanja med kapitalistično-konservativno Francijo in med boljševiško Rusijo se je izcimilo razmerje, ki trenutno silno obremenjuje ves koncert evropskih sil. Švica spada prav gotovo med tiste države, ki jim je sentimentalnost poslednje, »kšeft« pa prvo. In ravno ta Švica, ki bi lahko našla za svojo industrijo v Rusiji to ali ono gospodarsko možnost, se najbolj brani vstopu Sovjetske Rusije v ženevsko institucijo. Pred leti so boljševiki na najnesramnejši način napadali Ženevo kot »političen bordel« in skupščino kapitalističnih držav. Sedaj pa Litvinov že komaj čaka, da se mu odpro ženevska vrata, dobro vedoč, da je treba na novo sfrizirati strahovito zmrcvarjeni prestiž boljševizma v Evropi. Švicarji, ki se upirajo blazni konceptiji sodelovanja z boljševiki, že sedaj napovedujejo vsem tistim državam, ki se tako ogrevajo za ljubezen Moskve, da bodo same izkusile nov val boljševiške agitacije v svojih mejah. Pogodbe, po katerih se Moskva obvezuje, da v dotični državi ne bo vršila komunistične propagande, so vredne prav toliko, kakor obljuba kože, ki je zašla med solato. Boljševikom ni do spoštovanja političnega sistema zapada. Le preveč radi izblebetajo moskovski listi prave smotre ruske politike. Česar niso dosegli izven »družbine kapitalističnih držav, to bi sedaj radi opravili v fraku. Litvinov na parketu velike reformacijske dvorane v Ženevi je viden simbol delne kapitulacije boljševizma in pa tudi Evrope. Rusija danes s svojim siromaštvom in pomanjkanjem plačilnih sredstev ni prav nič zavirljiv »Absatzgebiet«. Tu je treba poslušati Švicarje, ki so v gospodarskih vprašanjih izvrstni strokovnjaki. Za Rusijo je lahko delati in tudi izvrševati dobave, toda na kredit, ki je v slučaju Nemčije že dobil terminsko dolžino »ad calendas graecas«. Kakor ni bil svoj čas zanimiv Tardieujev načrt za Podonavje, ker pač ni bil realen, prav tako irealna je francoska politika

glede vstopa Sovjetske Rusije v Društvo narodov. Nemčije, proti kateri naj bi bila naperjena nova balansa, itak ni v Ženevi, pro in contra glede tega vstopa je pa že sedaj tako velik, da se lahko že sedaj govori o novih komplikacijah v stremljenjih za utrditev miru. Poklon pred boljševiki in njihov protežiranje ni Evropi prav nič potrebno. Evropa ima druge skrbi kakor popravljanje padajočega prestiža tiste sile, ki je in ostane nevarnost za vso evropsko kulturo in civilizacijo. Taka politika morda odgovarja trenutnemu razpoloženju francoske zunanje politike, zgodilo se bo pa isto, kar se je zgodilo v slučaju Tardieujevega načrta: včeraj še veliko hrušča in trušča o francoskem interesu za Podonavje, danes pa Podonavje kot plen — italijanske politike. Zdi se, da bo tudi sedanja vnema za nakup ruske vstopnice pri ženevski blagajni končala z istim efektom.

Italija v Srednji Evropi

Nikjer ne najdemo v zunanji politiki take velike sile tako nesrečnega dualizma, kakor ga vidno manifestira Benito Mussolini. Ni še dolgo, ko je na široko razkladal svoj azijski in afriški osvojevalni program. Takrat je bil krepak odgovor iz Tokija in mož se je moral opravičiti na svoje širokoustenje. Posledica je bila, da so Japonci par podmornic, ki jih je imela zgraditi za japonski račun Italija, kratkoma stornirali. Tudi Turčija si je iz Anatolije malo natančne-

je ogledala dodekaneško otočje, ki je danes v italijanskih rokah. Da ji italijanska oporišča za podmornice na otoku Lemnosu in Rodosu niso povšeč, je razumljivo, toda to že nekako spada v program azijsko-afriškega imperijalizma Italije. Samo ena nelogičnost je vidna pri takem zasledovanju zunanjepolitičnih ciljev s strani Italije: čemu potem tako silovito zaganjanje v Srednjo Evropo, zlasti v Avstrijo? Ali je to v slogu tiste triumfalne svetovne politike novega Rima, ki jo Mussolini proglašča ob vsaki priliki? Najprej je »znagoslavna« Italija zaslužila stotisoč Jugoslovenov in Nemcev v njenih novih mejah. Na barbarski način, kakoršnega bi se sramovali celo Fidžijanci, so iztrgali tem ljudem vse človečanske pravice iz rok in src, sedaj pa tiči Avstrija v krempljih Italije, ki se poslužuje vatikanskih hlapcev v borbi proti lastnemu narodu. Dva Rima, vatičanski in kvirinalski, opravljata v Avstriji posel, ki ni naperjen samo proti avstrijskemu nemškemu prebivalstvu, ne go v glavnem proti Mali antanti s posebnim ozirom na Jugoslavijo. Odtod torej vse klevete dunajskega plačnega tiska, ki nas dolži »konspiracije« proti redu v Srednji Evropi. Avstrija, oziroma njeni mogotci so se tako dolgo otepali »anšlusa« k Nemčiji, da so sedaj faktično rimska kolonija. Beogradska »Politika« je že pisala, da ni verjetno, da bi prišlo avstrijsko vprašanje pred Društvo narodov, ker tega Italija pod nobenim pogojem ne želi. Omenjeni list zahteva za Avstrijo svobodne volitve, ki naj bi pokazale, v koliko je rimski kurz dunajskih klerikalcev in habsburških legitimistov v resnici utemeljen. Na to vprašanje nam italijanska politika v Srednji Evropi neče dati odgovora.

Avstrijski orožniki slovenske narodnosti in leto 1914

Se iz »delovanja« g. Vrabla — Poziv študentski občini!

Vojna napoved leta 1914. je dala duška vsem prikritim sovražnikom našega naroda. Posebno vlogo pa so v tem času igrali nemškutarji, med katere spadajo tudi mnogi orožniki slovenske narodnosti. V čast in priznanje pa moramo omeniti, da je bilo precejšnje število orožnikov, ki so sicer izvrševali svojo dolžnost vestno, a so pri tem postopali še vedno kot Slovenci in poštenjaki.

Kako pa so postopali nemškutarski orožniki, ki so bili hujši od nemških, naj povedo samo nekateri primeri. — Pošten in strogo služben orožnik pelje še tatu in roparja po stranskih ulicah v zapore. Leta 1914. pa so bili prav nekateri nemškutarski orožniki taki, da so vodili politično osumljene aretirance po najbolj prometnih ulicah tako, da je imela poulična drhal priliko jih opljuvati in pretepsti. — V Rušah so med drugimi aretirali tudi mlado dekle, učiteljico gđc. Albino Lasbacherjevo. Na prošnjo nesrečne matere in hčerke sta orožnika molito privolila, da se je lahko preoblekla, seveda v njih navzočnosti. — In ali ni bil zopet »junaški« orožnik in žal Slovenec oni, ki je v primeru, da so avstrijske vojaške in civilne oblasti koga oprostile, iskal novih prič in dokazov (seveda izmišljenih), samo da se je lahko ponovno proslavil z aretacijami??? Tako je šel 70 let stari g. Alojzij Glaser iz Ruš, potem ko se je vrnil iz graških zaporov, nekega nedeljskega popoldneva v gostilno Ozvald na Smolniku, da bi se nekoliko razvedril. Nasproti mu je prišel g. V r a b l in ga aretirati. Ko ga je gospod Glaser vprašal po vzroku aretacije, mu je gospod V r a b l zagrozil z vklemitvijo. Nato se je pridružil še orožnik gosp. Č u k. Tirala sta gospoda Glaserja po Rušah na kolodvor, kjer je moral do večera čakati na vlak. Pokojni drž. poslanec dr. Karel Verstovšek je bil isti dan slučajno v Rušah in videl pri vlaku ves škandal. Seveda ni mogel nič pomagati. Zopet je moral starček v Gradec, bil tam več tednov v zaporu in se srečno vrnil, ko se je sodišče prepričalo, da so bile vse spletke proti njemu izmišljene. — Vse žrtve denunciantov, ki so jih peljali 13. avgusta 1914 v dveh

vagonih v Gradec, bi bila nemčurska in marksistična drhal na mariborskem koroskem kolodvoru pobila, da se ni zanje zavzel — čužel! — podporočnik in v civilu advokat iz Celovca — Nemec!

Iz vrst tistih orožnikov, ki so leta 1914. tako »delovali« stopa posebno vidno na naš plan bivši orožnik gospod Vrabl, sedaj občinski delovodja v Studencih pri Mariboru. Obžalovanja vredno je, da je študentska občina nastavila na tako važno in vidno mesto g. V r a b l a. Mi prav prav gotovo ne bi pregrevali teh starih stvari, ne moremo pa trpeti, da ljudje, ki so bili v najtežjih časih vse prej kot Slovenci zavzemajo taka mesta. Vemo, da morajo živeti. Njih dolžnost pa je, da se umaknejo s takih mest, posebno pa iz krajev, kjer so zapustili tako žalostne sledove. Pravijo, da študentski občini vlada jo tudi nacionalni ljudje. Zato pričakujemo, da bo študentska občina v najkrajšem času dobro in čisto pomedla svoje občinske prostore, da bo mir! —

R u š a n.

Proglas

odbora za proslavo 15-letnice osvobodjenja Prekmurja 1919-1934

Letos, 12. avgusta, je poteklo 15 let, ko so vkorakale jugoslovenske čete v Prekmurje. S tem je bilo Prekmurje osvobodeno in za večne čase pripojeno k Jugoslaviji.

Slavni so bili časi panonskih Slovencev, ko sta jim v stolnem Blatogradu kneževala Kocel in Pribina. Slovanska blagovestnika sv. Ciril in Metod sta sejala seme prave vere in prosvete po slovenski Panoniji, ki je bila močna vez in most med Slovani na severu preko Dunava in na jugu preko Drave. In prav ta slovenska zemlja je postala žrtev tujege navala. Slovenski rod je krvavel in gineval skozi sto in stoletja, dokler ni slovenska Panonija nehala biti slovenska. Od nekdanjih številnih panonskih Slovencev je ostala le peščica na skrajnem jugu med Muro, Rabo in Krko. Tudi nad to slovensko zemljo je lebdel duh smrti in grozil udušiti zadnji ostanek panonskoslovenskega ljudstva.

V zadnjem hipu pa je posiljal z juga žarek

Mali Beograd leta 1914

DENUNCIANTI NA DELU. — TRPLJENJE RUŠANOV.

Na poziv g. Vrabla, občinskega tajnika v Studencih pri Mariboru, objavljamo v smislu zakona o tisku sledeči popravek k članku z istim naslovom v 33. številu »Borbe« z dne 17. avg. 1934.:

»Ni res, da bi se kot tedanji orožnik žandarmerijske stanice v Rušah posebnim odlikoval pri brutalnem načinu aretacij Rušanov in kot Slovenec postopal za aretiranci skrajno prostaško. Res je, da sem ob priliki aretacij postopal kot podrejeni organ po nalogih vojaške uprave in izvršil ukazane aretacije popolnoma mirno in dostojno in sem z aretiranimi postopal absolutno dostojno in korektno.

Š t u d e n c i pri Mariboru, dne 27. avgusta 1934.

Vrabl Ivan, občinski tajnik, Studenci pri Mariboru.

*

Javen poziv!

Na poziv g. Vrabla, občinskega tajnika v Studencih pri Mariboru, objavljamo v smislu zakona o tisku sledeči popravek k članku z istim naslovom v 34. številu »Borbe« z dne 24. avgusta 1934.:

»Ni res, da bi jaz ob priliki ruških dogodkov leta 1914. veljal za najstrupenejšega sovražnika slovenstva in jugoslovanstva in da so po moji zaslugi orožniki vklepali v težke verige idealne narodnjake, narodno učiteljstvo, ruškega župnika in kmetice in jih tirali v Gradec. Res je, da sem ob priliki ruških dogodkov izvrševal kot orožnik le ukaze nadrejene vojaške oblasti in da nisem ob nobeni priliki pokazal svojega sovražstva do slovenstva in jugoslovanstva. Moje postopanje z aretiranimi Rušani je bilo tako, da je celo vzbudilo nezaupanje tedanje vojaške oblasti, vsled česar sem bil brzojavnim putem iz Ruš premeščen na rusko fronto v Bukovino.

Š t u d e n c i pri Mariboru, dne 27. avgusta 1934.

Vrabl Ivan, občinski tajnik, Studenci pri Mariboru.

zarje Vidove preko Mure in prinesel veselo vest novega življenja umirajočemu narodu. Kri tisočerih junakov na bojiščih je bila prelita za vsak kosček jugoslovenske zemlje za svobodo vseh s silo ločenih delov jugoslovenskega naroda. Vstala je Jugoslavija, zaživela in z močno silo si je morala graditi svoje meje. Premaknila se je tisočletna meja z Mure na sever. 12. avgusta 1919 so zasedle jugoslovenske čete Prekmurje in izpolnile so se želje panonskih Slovencev po svobodi.

Letos poteka tedaj petnajsto leto svobodnega življenja. To jubilejno leto ne sme iti mimo nas neopaženo, ampak nam mora nuditi priliko, da proslavimo ta največji dogodek v zgodovini Prekmurja, da povdarimo svojo neomajno ljubezen in vdanost do svojega Narodnega vladarja in svoje jugoslovenske domovine.

Narodna društva v Lendavi proslavijo petnajstletnico osvobodjenja pod visokim pokroviteljstvom Nj. Vel. kralja v dneh 8. in 9. septembra t. l. Zato pozivamo vsa društva in vse prebivalstvo Prekmurja, da se polnoštevilno udeleži in sodeluje na proslavi. Prav tako pa pozivamo tudi vse ostale naše prijatelje onstran Mure in Drave, da ob tej priliki obiščejo Prekmurje in v bratskem objemu proslavijo dan našega narodnega osvobodjenja.

ODBOR

V Nemčiji

je izšla naredba, po kateri bodo iz vseh služb odpušteni oni, ki so stari izpod 25 let. — Do tega leta bodo mladi Nemci v raznih taboriščih opravljali za hrano in stanovanje razna javna dela. Torej bo to nekaka državljanska vzgoja, ki bo trajala vse do 25. leta.

»BORBA«

izhaja vsak petek popoldne. Mariborskim naročnikom jo dostavljamo po raznašalcih, ostalim po pošti. Naročnina je 6 Din na mesec!

Zanimiva korespondenca med sokoli, župnikom in nadškofom

„Ljubite se med seboj“ v teoriji in praksi

Pretekli mesec je bila v Karlovcu velika sokolska svečanost: vršil se je župni zlet, zvezan z otvoritvijo sokolskega doma. Svečanosti je prisostvoval zastopnik Nj. Vel. kralja, ban Savske banovine in še mnogi drugi odličniki. Čudno pa se je vseh navzočih dojmilo, da sokolski dom ni bil blagoslovljen, temveč samo formalno otvorjen.

Zadnja številka »Sokolskega glasnika«, službenega glasila »Saveza Sokola Jugoslavije«, pa objavlja zanimivo korespondenco, iz katere je razvidno, zakaj ni bil karlovski sokolski dom blagoslovljen.

Prvi dopis je poslalo Sokolsko društvo v Karlovcu pristojnemu župnemu uradu v Kamensko. Vsebina tega dopisa je naslednja:

»Vel. g. Julij Nemec, župnik in dekan Kamensko.

Preteklo leto ob priliki postavitve temeljnega kamna za naš novi sokolski dom, so zaprosili delegati našega društva tukajšnjega župnika g. Mirka Veslaja za blagoslovitev. Sporočeno pa nam je bilo, da je blagoslovljanje sokolskih domov in praporov od višjih cerkvenih oblasti prepovedano.

Neljubo smo bili iznenadeni s takim odgovorom in to tembolj, ker naše društvo ni ob nobeni priliki nastopilo proti cerkvi, niti ni preprečevalo svojemu članstvu opravljanje verskih dolžnosti.

Blagoslovitev temeljnega kamna se ni izvršila, kar je na naše članstvo in meščanstvo vplivalo zelo neugodno.

Zgraditev našega doma je sedaj pri kraju in ker nameravamo 15. julija v prisotnosti Nj. Vel. kralja in bana Savske banovine, ob priliki župnega zleta, svečano otvoriti ta dom, je društvena uprava na svoji seji dne 11. t. m. sklenila, da Vas zaprosi, da storite primerne korake, da bi tukajšnji župnik, oziroma njegov namestnik blagoslovil dom.

Zelo pa bi nas veselilo ko bi Vi, gospod dekan, osebno izvršili blagoslovitev.

Prosimo, da nas o tem pravočasno obvestite. Zdravo!

(Podpis starešine in tajnika.)

Pričujočo pismo je prepustil dekan g. Nemec v rešitev zagrebški nadškofiji, ki je dopis rešila sledeče:

»Veleč. g. Julij Nemec, dekan in župnik Kamensko.

Na Vaš dopis z dne 22. t. m. sporočamo:

Ako želi sokolsko društvo v Karlovcu, da mu blagoslovi tamkajšnji dom katoliška duhovščina, se to dovoli le pod naslednjimi pogoji:

1. Da sokolsko društvo v Karlovcu izda pismeno izjavo, da stoji na krščanskem vzgojnem stališču;

2. da po katoliškem duhovništvu, niti pred njim nihče drugi ne izvrši blagoslova.

Izjava mora biti jasna, brez vsakih fraz, ki bi se lahko tolmačile dvomno. Izjav ase naj preda župnemu uradu v Karlovcu, ki naj tudi opravi blagoslovitev. Izjava se naj potem župnega urada dostavi nadškofiji duhovni stolici.

Ta odredba je tem umestnejša, ker ne moremo dopustiti izigravanja, kakršnega ste doživeli prav Vi.

V Zagrebu, dne 28. junija 1934.

Anton I. r., nadškof.

Na to pismo nadškofa je sokolsko društvo v Karlovcu poslalo zagrebškemu nadškofu pismo naslednje vsebine:

»Prevz. gospod nadškof!

Vaš odgovor z dne 28. junija v zvezi v našem dopisom z dne 16. junija glede blagoslovitve našega doma, avtomatsko zahteva odločen in negativen odgovor, tako glede na stil kot vsebino in tendenco.

Vsakemu je jasno ko prečita ta dopis, da Vam ni bilo do tega, da bi nam ustregli razen pod pogoji, ki so za Sokolstvo nesprejemljivi. Je to neobičajen pojav, zahtevajo blagoslov božji nad svojim delom — pa se jim ga odreka.

Pogoji, ki nam jih postavljate so tako težki, da absolutno ne moremo prevzeti odgovornosti pred našim članstvom. Oni so takega značaja, da se mi čutimo užaljene v naših človeških, nacionalnih in sokolskih čuvstvih.

Glede na zahteve pod točko 1., smo bili na ta pogoj že pripravljeni in ga tudi sprejemamo. Ker smo v svojem dopisu naglasili, da nismo nikoli nastopili proti veri in proti cerkvi, niti proti izvrševanju krščanskih dolžnosti svojega članstva, je že to povsem jasen odgovor.

Neljubo pa smo bili presenečeni in razočarani s pogojem pod točko 2., kjer izrecno povdarjate, da po katoliški duhovščini, niti pred njo ne sme nihče drugi izvršiti blagoslovitve našega doma.

Ker so v našem društvu tudi nekatoiki, posebno znaten je odstotek pripadnikov pravoslavne vere, je jasno, da tudi oni žele in zahtevajo, da se naš skupni dom blagoslovi tudi po njihovi duhovščini in po njihovem obredu. To je obnem želja našega celokupnega članstva, ker smo bi brez razlike na plemo in vero enakopravni sokolski bratje. V primeru, da bi ustregli tej Vaši zahtevi, bi to pomenilo, da smo krenili na pot verske nestrpnosti.

Nikoli ne bo Sokolstvo pristalo na to, da se odcepi brat od brata in da se žali njegovo versko prepričanje in čuvstvovanje. Medtem, ko mi stremimo za tem, da odstranimo pogubno in nebratsko mržnjo med verami, plemeni in stanovi in da upostavimo potrebno harmonijo, ljubezen in mir med vsemi deli našega naroda; da podpremo vsak pokret dobrega

in naprednega, da naši člani postanejo ne samo telesno, temveč tudi duševno lepi in močni; da v tej težki dobi propadanja duševnih in moralnih vrednot odvrnemo našo mladino od kvarnega vpliva ulice, da postanejo tako pošteni ljudje in vredni državljani te zemlje; da podpremo vsako dostojno in vzvišeno težnjo človeka, — se nam na našo prono za blagoslovitev doma postavljajo pogoji, ki jih smatramo nasprotnim tem našim težnjam in stremljenjem.

Z besedami Krista: »Ljubite se med seboj«, se uvažajo v življenje mir, bratstvo in srečo. Ljubezen je največji dar božje prirode, nebeško poslanstvo, bistri in sladki vir, ki spaja vse brez razlike.

Mnenja smo, da je duhovščina prva pozvana, da sledi tem besedam. Mnenja smo, da se lahko iz studenca ljubezni napajamo tudi z nekatoiki, posebno pa še z istokrvnimi brati pravoslavne vere. Mi mism ljudje fraz, delamo odkrito in iskreno, a naši uspehi so vidni. Prepričani smo, da delamo prav.

Po Vaši krivdi bomo naš dom samo otvorili, ne bomo pa ga blagoslovili. Mislimo pa, da bodo tudi brez blagoslovitve s strani duhovščine bdela nad nami in našimi deli Božja Previdnost in da bo Bog z nami in v nas tembolj, v kolikor bolj Ga bomo nosili in čutili v svojih dušah in srcih. — Zdravo!

Starosta: dr. Josip Variola I. r.

Tajnik: Dušan Bordjošković I. r.

Mnenja smo, da vsa navedena korespondenca ne potrebuje nikakega komentarja!

50.000 adres bo imel »Veliki adresar za mesto Maribor in širjo okolico«.

Najboljša reklama za vsakega obrtnika in trgovca, najboljša informacija

za vsakega, ki rabi adrese, ker bo adresar popolen in bo vseboval vse

osebe s točnimi adresami. Žurite se z naročili pri Tiskovni založbi r. z.

z o. z. v Mariboru, Gregorčičeva ulica 26, telefon 29-70.

Delavstvo in prosveta

M.

Novejša doba in nacionalno-delavske organizacije nam jasno kažejo pota, po katerih more priti delavstvo do večjih pravic in uspehov. Delavstvo se šča stara razredno stališče ter združuje svoje specialno delavske interese z željami in življenjem celokupnega naroda. Delavstvo postaja del naroda, iz katerega je izšlo ravno tako kakor drugi stanovi. Razredna borba je delavstvo narodu od tujevala, razredna borba je ločila delavca od naroda po njegovi notranjosti in zunanosti. Z novo orientacijo kot član narodne celote mora delavec postati soodločujoč faktor v vsem narodovem javnem življenju. To usposobljenost bo delavec dosegel s pomočjo višje strokovne naobrazbe, z delavsko prosveto.

Prosveta je ono, kar navaja človeški um in dušo k dobremu in lepemu, je sredstvo, ki dviga človeštvo k nadzemskim idealom. Vse ustanove, šole, gledišča, kine itd. so v službi prosvete. Prosveta je svetovna dobrina, ki pokolenja moralno in etično dviga in jim razkriva svetove. To je kruh, ki si ga peče človeštvo v svetlih hramih čuvstva in duha in ki nam je prav tako potreben kot naš vsakdanji kruh. Delavstvo si mora samo po svojih predstavnikih krčiti pot do prosvetnih ustanov. Prosveta ne sme biti več dostopna samo meščanstvu in biti privilegij — bogatašev. Žal zgodovina prča, da so bile že od nekdaj prosvetne dobrine le last vladajočih in bogatih slojev. V rimski dobi so bili izobraženi patriciji in vladarski krogi, plebejem pa so nudili krvava klanja v areni. Celot cerkev, zlasti zapadna, je po svojih spovednikih učila svoje narode, da pelje najbližja pot do nebes skozi nevednost. Tudi v dobi fevdalizma ni bilo nič boljše, prav tako ne v času liberalizma, kateri je dal kapitalizmu ključ do prosvete. Kapitalistično gospodarstvo je povzročilo razredno raz

delitev človeštva ter mu zašujnilo meščanstvo, ki mu še danes služi. Naša inteligenca je kljub vsem neprilikam še vedno meščansko kapitalistično orientirana; zato najdemo le malo inteligentov, ki bi se udeleževali v delavskih pokretnih. Ko pa je treba reševati razna kulturna in materijalna vprašanja tega srednjega stanu, ostane inteligenca osamljena in razumljivo, tudi delavstvo nima do sti sočutja z njo, ker drug drugega ne četa poznati takrat, ko gre za interese obeh. Ob proslavi 25letnice NSZ se mi zdi potrebno poudariti, da bo delavstvo socialno osvoboditev moglo le takrat doseči in obdržati, ako se kulturno dvigne na ono stopnjo, katera delavstvu po njegovi važnosti pripada.

Slabo materijelno stanje delavstva, pomanjkanje smisla za prosveto, splošna miselnost, ki smatra delavstva za manj vreden razred med ljudstvom, to so vzroki, da zaostaja delavstvo tudi v prosvetnem oziru za ostalimi stanovi. Delavstvo mora najti pota do prosvete, kajti prosveta vzgaja značaj, duševne delavce in voditelje! Inteligenca, ki prihaja iz meščanskih krogov, ni tako sveža, ker se vrsti naraščaj leto za letom iz istega razreda. Miselnost postaja enostranska, moč ustvarjanja pojema. Mladina iz vrst delavstva pa pozna revščino proletarijata; zato je naloga družbe in delavskih strokovnih organizacij, da posvečajo večjo pozornost delavski prosveti in vzgoji delavske mladine. Družba mora omogočati delavski mladini študij na strokovnih in visokih šolah ter pospeševati in izboljševati šolstvo zlasti v delavskih krajih.

Želim, da postane nacionalno-delavska organizacija NSZ močna zaščitnica zapostavljenih in izkoriščenih delavcev. Čuva naj njihove materijelne interese in naj zlasti s pomočjo delavske prosvete izboljšuje gmetni in moralni položaj delovnega človeka!

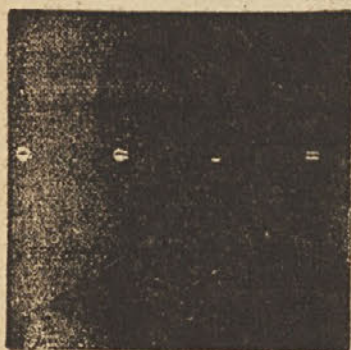
Žrtve fašističnega terora v Primorju

B a b i č Ivan, ubit v Burji, septembra 1921.
B a j e c Drago, iz Vipave, umrl 25. oktobra 1928, na begu pred aretacijo.
B a j t France, iz Zeli pri Cerknici, ubit pri prehodu čez mejo 18. oktobra 1933.
B e r c e Marjo, ubit dne 4. julija 1923.
B e v k o v a Ivanka, iz Laniš pri Cerknem, ustreljena od fašistov s šestimi strelji dne 11. maja 1934.
B i d o v e c Ferdo, iz Trsta, ustreljen 6. septembra 1930 na Bazovici.
B r e g a n t I., umrl na posledicah ran, dobljenih na begu v goriški bolnici 22. avgusta 1928.
C v e k Jakob, iz Srnice, ubit 12. aprila 1921.
C o t a r Marjan, iz Trsta, preminul tragično in nepoiasnene smrti na tržaški kvesturi spomladi 1934.
E r z e n Valentin iz Zakriža pri Cerknem, ubit 19. junija 1933.
F i l i p i č Josip iz Novakov, umrl v konfinaciji na Liparih 29. decembra 1929.
G o r t a n Vladimir, ustreljen 17. oktobra 1929 v Pulju.
G r l i c a Ivan, ubit v Delavskem domu v Trstu, leta 1920.
G r o p a j c Anton iz Doline, umrl v Regina Coeli 16. julija 1930.
H r o v a t i n Matej iz Mačkovej, umrl na posledicah nasilja 16. maja 1921.
I r g o l i c Anton napaden in ubit pred Narodnim domom novembra 1919 v Trstu.
J u r i š e v i č Ivan iz Vodice, umorjen v tržaških zaporih v začetku 1934.
K e r š e v a n Josip iz Prvačine, umrl nasilne smrti 30. septembra 1930.
K n e z Anton iz Trnovega pri Kobaridu, ustreljen od italijanskih okupacijskih oblasti v avgustu 1915.
K o c j a n č i č Venceslav iz Marezig, umrl v Regina Coeli 24. decembra 1931.
K o f o l j Albin iz Čepovana, ubit 27. avgusta 1926.
K o š u t a Nazarij iz Sv. Križa, umrl radi nasilja 15. aprila 1932.
P r a š e v e c Jožef iz Ospa, ubit 16. maja 1921.
K r ž i š n i k dr. J. M., umrl v Trnovem pri Il. Bistrici dne 22. januarja 1926.
K u k e c Pepe iz Postojne, padel 2. septembra 1930 v boju z obmejnimi stražami.
M a n d i č Josip, župnik, umrl v pregnanstvu v Sardiniji.
M a r u š i c Franjo iz Trsta, ustreljen 6. septembra 1930 na Bazovici.
M i l o š Zvonimir iz Trsta, ustreljen 6. septembra 1930 na Bazovici.
N e m e c Bogumil, župnik v Kommu (po rodu Čeh), umrl vsled nasilja 22. novembra 1931.
P r i m o ž i č R., umorjen dne 11. septembra 1920.
R e p u l u s Viktor iz Idrije, umrl v konfinaciji na Liparih 16. aprila 1931.
R o b l e k Hugon, lekarnar z Bleda, ponesrečil ob požigu Narodnega doma v Trstu 14. julija 1923.
R u b i n i c Ivan iz Krnice, ubit 12. aprila 1921.
S a b a d i n Ivan iz Sabadinov, umrl 15. maja 1921.
S e d e j dr. Francisek Borgia, goriški nadškof, umrl radi preganjanja 28. novembra 1931.
S l a v e c Rok iz Mačkovej, umrl na posledicah nasilja 16. maja 1921.
S m o t l a k Viktorija iz Mačkovej, umrla na posledicah nasilja 16. maja 1921.
Š p a c a p a n Jože iz Ozeljana pri Sempasu, umrl na posledicah ran dobljenih od fašistov ob volitvah v goriški bolnici dne 15. julija 1920.
Š t r a n c a r Anton iz Ajdovščine, ubit 20. maja 1924.
T r e t j a k iz Sv. Križa, umrl 30. marca 1921.
T u l Marija iz Mačkovej, umrla na posledicah nasilja 16. maja 1921.
T u l Peter iz Mačkovej, ubit 16. maja 1921.
V a l e n č i č Vekoslav iz Trsta, ustreljen 6. septembra 1920 na Bazovici.
V o d o p i v e c Jožef iz Ospa, ubit 16. maja 1921.
V o d o p i v e c Peter iz Ospa, ubit 16. maja 1921.
Z o r j u l Andrej iz Gabrovice, ubit 16. maja 1921.
S e d e m k m e t o v decimiranih od italijanskih okupacijskih oblasti v juniju leta 1915. — Zakopani so ob Soči za vasio ldersko pri Kobaridu.

TUDI TI

postani naročnik »Borbe«! S tem koristi sebi, ker se »Borba« bori za vse, ki so izkoriščani in moči potrebni!

Bazovica 6. IX. 1930

Pet mladih fantov, pet velikih junakov in zavednih Jugoslovancev: Vladimir Gortana, Ferdinand Bidovec, Fran Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič. Pod fašističnim svincem izdahnili svoje herojične duše in s svojo krvjo namočili kraška in istrska tla. Zadnji njih pozdrav je veljal materi Jugoslaviji. Toda ti junaški mučeniki niso bili osamljeni. V temni rimski ječi, ki nosi ime »Regina coeli« (Kraljica neba) je končal svoje mučno življenje Anton Gropar, na begu pred birči je pal Drago Bajec in pred lastno hišo so ustrelili fašistični miličniki Valentina Eržena. V mračnih in vlažnih celicah italijanskih ječ: v Santu Stefanu, v Civitavecchiji, Nisidi, Alessandriji, San Gimignano, Fossanu in Lucci, je še drugih 118 naših mladeničev, ki jih je fašistični tribunal obsodil na preko 1120 let! 15 jih je bilo obsojenih na 30 let ječe, eden na 27, eden na 25, devet na 20, 17 na 10 do 15 let in 78 na 1 do 10 let ječe.

...zarili so v rove
gnev in obup in vse misli gorupe;
vse svoje sanje in nade in upe
skrijli pred soncem so v črne domove...

Zaprli so naše najboljšje mladeniče v temne ječe, umorili so pet najboljših med najboljšimi. Zavesti in ljubezni, ki je od nje prekipevalo srce naših mučnikov, pa niso mogli zatreti. Duh Gortana, duh Bidovca in njegovih tovarišev je prešel na slehernega našega človeka. Zato ni bilo solz v očeh nesrečnih mater, sester in nevest. Zato ni bilo ne joka ne jadvokovanja.

Uprli pa so oči preko bazoviške planote, ki so jo s svojo krvjo namočili Bidovec, Marušič, Miloš in Valenčič, tja na sivi Nanos, kjer spi kralj Matjaž, uprli so oči tja proti Pulju, kjer počivajo zemski ostanki Vladimirja Gortana in kjer spi pod razvalinami Divičgrada kraljevič Marko. Trdna je vera v njihovi srcih, trdno njih upanje, da ga ne more streti nobeno trpljenje: ne požigi, ne uboži, ne ječa, ne pregnanstvo. Tako živo je v njih prepričanje, da pride kmalu znak.

»da od Dalmacije daleč gor v Brda
dvigne po rovih se narod teptani,
da se od isker bolesi in srda
ogonj razširi kot blisk na vse kraje.«
Igo Gruden.

Poslednji žrtvi fašističnega divjanja

Prebile petim fantom krogle so srce
in grob so izkopali jim nekje,
zasuli jih skrivaj ko stekle pse,
a kje — še mati vedeti ne sme.

Pa naj bi bil njih grob kjerkoli:
ob kraškem kalu, za podrtim zidom,
ob cestnem jarku, ali kje med brinjem,
le da bi mogli položiti,
nanj šopek poljskih rož in pomoliti
za verno dušo očenaš...

(Karel Sirok: Umrl je Jezus.)

MARIJAN ČOTAR IZ TRSTA,
preminul nepojasnjene tragične smrti na
tržaški kvesturi.

IVAN JURŠEVIĆ IZ VODICE,
umorjen v tržaških zaporih.

Prazne štiri so stolice,
nedotaknjene so štiri žlice,
gostje ne sede za mizo,
ali v srcu vseh živijo.

Ko so čaše izpraznili,
očenaše štiri so zmolili:
enega za Miloša,
enega za Bidovca,
enega za Marušiča,
enega za Valenčiča.
In so dodali očenaš za Gortana.

Ob polici večna luč je bila vžgana,
kakor ranjeno srce je trepetala.
(Karel Sirok: Kakor da je mrlič v hiši.)

Mara Lamutova:

Pesem izgnancev

Odkod prišli smo razcapanci,
odkod, kajne, naj Vam povem?
Sevé druhal smo nedostojna,
podobni skoraj nismo več ljudem
in slabši od ciganov
zvečjavim zdimo se očem.

Pa kaj cigani!
Ljudje so kakor mi, a glejte v njihove oči,
kako svoboda v njih žari!
Veseli so in zadovoljni,
življenja svojega se radoste —
a mi? —

Ne glejte naše obušale,
podplatov ni; pretežke so poti
podplate nam posnele.
In strah nam vzel meso je raz kosti.
Svobodne duše, ste nas razumele?

Odkod smo mi? —
Še vedno Vaše nas motre oči? —
Ugibljete? —

E, malce se Vam vendar zdi,
da jezik naš nas razodeva.
No, da! Da konec Vašega bo gneva,
poslušajte, kaj razcapanec Vam veli:

Kjer prazne so jim kamenite njive
in venomer tožeči bori,
ki včas kar nenadoma vzvrše —
kot bi preplašen narod kriknil
k Mariji, Materi na Sveti Gori:
spet drugi smo od jasne Soče,
iz Brd, Gorice, z onih lepih tal,
kjer narod naš podjarmljen joče.

Škerjančeva:

Svoboda Vaša, dragi bratje,
svoboda zlata nas je sem zvalila;
sledili smo, ko čuli smo njen klic —
in v negotovosti šli smo preko meje.
Ej, to je bil pohod čez hribe,
zverine morda — divje vreden,
nikakor ne človeka.
Pobeg nam lahko berete z obleke,
notranjost našo z naših lic.
Tu, bratje smo, —
usodi svoji prepuščeni
in dobri roki Vaši.

Tam dolj smo brez vse pravice,
brez žarka smo svobode
in brez rešilnih cest.
Tam naša je samo —
nebesna rimska cesta
in kašpot nam je — bolešt.

V črnino tuge je zaviata naša mati,
molitev njena je hodila z nami,
molitev, ki je še edina naša.
Vse drugo zdavno smo že izgubili,
zdaj polna je trpljenja čaša!

Tako, sedaj ste nas spoznali?
Mi bratje Vaši smo —
najbednejši med Vami,
brezdomci na planotni cesti,
usodi dobri, slabi prepuščeni.

*

Strel

Rezko je zapel signal.

Vlak se je jel pomikati, sprva počasi, nato
vse hitreje in hitreje. Samo še bežen pogled
proti kolodvoru, samo še zamah roke v po-
zdrav in oster ovinek je zagrmil očem zadnji
pogled na rodni dom.

Zbogom mladost! Zbogom rodna kočica!
Tako ti je že klical nekdo v slovo in se ni
več vrnil vate.

Marija je sedela v oddelku vagona. Ni se
ozirala po bežeči pokrajini. Njene misli so
bile daleč pred vlakom. Hitele so naprej in

se ustavile nekje tam daleč v neprijaznem
prostoru, med štirimi sivimi stenami.

Skozi zamreženo okno je jedva prodirala
bleda dnevna svetloba in odkrivala očem
plesnivo, neometano zidovje.

Tiho je tu, da je človeku kar tesno. V tej
tišini se niti duh ne more sprostiti, misli so
zaprte med zidove in ne morejo preko njih.

Nekje se sliši brenčanje muhe, ki je po ne-
previdnosti zadela ob pajčevino...

Med te zidove so zaprli njega — Marijo-
nega brata, ki čaka, da ga ustrelje... Ustre-

le! Ustrelje zato, ker hoče svobodo svojega
naroda, zato, ker oznanja prihod — solnce,
prihod — Jugoslavije!

Marija se stresa in začudeno pogleda okrog
sebe; ne more verjeti, da je sama v vlak. Ta
hip je še bila pri njem v ječi, ga tola-
žila in mu zrla v tople modre oči...

Osivel možiček se prerine skozi napol od-
prta vrata kupeja, nerodno pozdravi in sede
na sosedni prostor. Nekaj časa sedi negibno,
potem pa potegne izpod debelega plašča
rdečo, s pisanim robom okrašeno ruto in jo
razvije. Izpod telovnika pa privleče črno pi-
po in jo tlači s tobakom.

Ko nekolikokrat pihne predse in malo
pokašlja, se obrne k Mariji in jo vpraša:
»Ali se pelješ daleč?«

Marija je neprijetno, najrajši bi ostala sa-
ma s svojimi mislimi, vendar prijazno odgo-
vori:

»Še dve postaji, očka!«

»Tudi jaz! Sina grem obiskat. V zaporu
je. Te dni bo obsojen. Bog ve, kdaj ga bom
spet videl, morda nikoli več!«

Starec obmolne in se zazre v daljavo.

Morda v mislih preklinja tujca, ki streže po
življenju naših ljudi.

Marija se ne zmeni zanj. Odpre ročno tor-
bico, seže vanjo in v roki se ji zablesči bel
papir.

»Pridi, če hočeš še poslednjikrat videti
svojega brata... Jutri bo ustreljen,« ji še-
pečejo ustnice.

Glava ji kloni na prsi in se ustavi med
dlanmi. Solz ni več iz oči. Padajo le še vroče
v srce. V grlu jo duši, kot bi jo stiskala koš-
čena roka smrti.

Kdaj bo konec njegovega trpljenja in trp-
ljenja nas vseh? ... Kdaj bo konec tujčevega
nasilstva, ki razjeda vero v človeka in Boga?
Koliko bridkosti, koliko solz je že steklo in
nihče ne ve, koliko jih še bo.

Vlak se sunkoma ustavi, skoro vrglo jo je
s sedeža. Nekdo pod oknom kliče ime postaje.

Marija si ogrne plašč in izstopi. Ne ve kod
naj gre in kam naj usmeri svoj korak. Poča-
si stopa in njene misli so drugje. Ljudje za-
devajo vanjo, lihte mimo in jo začudeno po-
gledujejo. Ni ji mar njih pogledov. Stopa pro-
ti ozki ulici, mimo umazanih trgovin, zaka-
jenih krčem, mimo temačnih brlogov, kjer
kriče otroci in se pode sestradani psi. Ob
križišču cest obstoji.

»Kam zdaj? ...« Ne pomišlja dolgo, stopi
k visokemu gospodu v modri suknji in ga
vpraša po vojnem sodišču. Gospod jo z za-

nimanjem opazuje in ji pokaže poslopje kon-
cem ulice.

Pred stopnicami je Marija obstala.

Čudne misli ji teže dušo. Straža je bila obr-
njena od nje in je pravkar gledala za četo
miličnikov, ki je šla mimo.

Marija je neopazeno prešla stopnice in iz-
ginila v hodniku. Mnogo vrat z napisi, nad
vsakim je številka...

Hodnik je temen.

»Ko bi vsaj kdo prišel,« si zaželi. Tako je
kot v grobnici. V temini se pokažejo nejasni
obrisi stopnic. Z negotovimi koraki se spusti
po njih nazdol. Premišlja, kaj naj reče bratu,

kako naj ga potolaži, ko bi si tolažbe sama
želela. In potem... potem ga ne bo videla
nikoli več. Nikdar ne bo izvedela za njegov
grob. Kako neizprosna je usoda! ... Nenad-
en pok pušk je pretresel ozračje. Marija je
srce oledenelo. Groza ji je razširila zenice,

ki so zrle v mrak, kot bi videle smrt. Ali
je morda že prišla ponj? ... Ne, ni res, ne
sme biti res! ...

In vendar...

Zdelo se ji je, da je slišala svoje ime in
potem, kot bi nekaj težkega padlo na zem-
ljo. Zdelo se ji je, da ga je zagledala, kako
leži pred zidom. Iz čela mu lije kri in rdeči
pesek. Na njegovem obrazu je razlit sladak
nasmeh.

Mukoma se otrse okamenelosti in se ka-
kor v sanjah požene naprej do steklenih vrat
ob koncu hodnika...

Zazrla se je skozi steklo...

Dim se je bil razgubil. Vojaki so odhajali.
On, pa je ležal pred zidom... Iz čela in
prsi mu je lila kri. Na njegovem obrazu je

Danilo Gorinšek:

Bazovica

Noč brez zvezd in veter tuli.
Grozo vzbujajoč zavija,
ob zidovih se odbija,
kot bi sami levi rjuli.

Srce kot v vročici strašni
čuti grozo: rajne duše
ne uživajo miru še,
pokopani v zemlji rodni.

V hrbet ustreljeni štirje
mrtvi so in še živijo...
duše po pomoč kričijo
— v grozi trga se vsemirje.

O. Š.

Primorci v očeh ostalih Slovencev

Partikularistični nazivi za Slovence različnih pokrajin, ki jih je ustvarila Avstro-Ogrska po načelu divide et impera, imajo pravzaprav le še ta pomen, da označijo zemljepisno poreklo dotičnega Slovence. Vendar pa bi zakrivali pomembno dejstvo, če bi ne priznali, da imamo Slovenci potemtakem štiri glavne tipe, med katerimi je slovensko najbolj svojstven Kranjec. V tem je globoki pomen kranjčev, češ Kranjec je Kranjec, pa ga postavi kamorkoli. On je Slovenec bolj iz intuicije, kakor pa iz zavednosti. Če se bo Kranjec še tako zavzemal za internacionalistične ideje, svoje slovenskosti le ne bo mogel zatajiti. Najbolj nepotvorjeno slovenstvo najdeš pri kranjskem kmetu. Dasi je bila in je še narodnostno najbolj načeta štajerska Slovenija, ne smemo vendar pozabiti, da so bili štajerski Slovenci edini Slovenci, ki so si, ob vsej panonski težokrvnosti, z orožjem v roki l. 1918, ohranili svoje ozemlje. Sicer so tip znanstveno usmerjenega Slovence. Koroški prispevek Slovenstvu so predvne pesmi, ki mu v svetu pripomorejo do občudovanja. Primorski tip etično ni nič manj slovenski, le da je to zavest Primorci po svojem specifično ustrojenem društvenem delovanju znal vcepiti že detetu kot poslanstvo, ki se ga je zavedal vse življenje. Etično smo torej vsi štirje tipi gradili Slovenstvo, ki je najodličnejša predstava jugoslovanstva in slovanstva v južni Evropi. In vendar čutimo primorski Slovenci, da gledajo na nas vsi ostali Slovenci nekam — čudno. Odkod to? To ni morda šele posledica pojave medvojnega begunstva in povojnega emigrantstva, kajti Primorci so ostalim Slovincem že tudi poprej bili nekam tuji, nikdar pa ne narobe, za kar je dokaz številno aklimatiziranje ostalih Slovencev na Primorskem. Tudi dejstvo, da Primorci žive ob obali, dočim so ostali Slovenci kontinentalci, ne reši izčrpnost tega pojava, dasi je brezdvomno temperament Primorcev živahnější od temperamenta ostalih sonarodnjakov. Še najprej bomo našli odgovor temu vprašanju, če ga bomo iskali v kulturni usmiernosti posameznih tipov Slovencev. Dočim so namreč v splošnem vsi Slovenci podvrženi skoro izključno nemškemu kulturnemu vplivu, so vendar primorski Slovenci živeli več ali manj v območju še druge kulture — italijanske. Kakor je pretirano z ene strani, če bi ostali Slovinci vsaj podzavestno smatrali za eno komponento Slovenstva to izključno gledanje v svet skozi nemška očala in bi prenašali ravno averzijo do »kacelmaherstva« celo na svoje krvne brate samo radi tega, ker ti ne črpajo svojega znanja in duševnih potreb iz »tako vajenih« virov in ker torej tudi ne izžarevajo zato »domače« mentalitete, tako je z druge strani napak, če bi v nebo povzdigovali to drugo »kulturno usmiernost« le radi tega, ker je italijanska, že iz razloga, ker obsojamo vsakršno ekskluzivnost v tem pogledu. Objektivno blagodat in prednost »vpliva« dveh kultur bo deležen le tisti, ki bo iz sebe samega odločal kaj je zanj od tega in onega dobro in kaj slabo. Postavljen bo tako v težak in odgovoren, a zato tembolj interesanten položaj, da bo zamogel pretehtavati, kaj naj od tujega spreime in kaj zavrne. Prednost je torej v možnosti takega izbiranja. In da je usoda ravno primorskim Slovincem pred vsemi ostalimi Slovenci že po samem geografskem položaju omogočena možnost takega pretehtavanja, bo priznal vsak objektivno misleči človek. Zato pa rav-

no primorski Slovenci tem lažje umejemo, kaj nas odtušuje, predvsem, ostalim Slovincem: tisti negativni pojavi lahonstva, ki jih mora obsojati tudi vsak slovenski Primorec. Pojavi tržaškega vele mestnega fakinstva in pokvarjenosti med nami, dasi redki, diskreditirajo vse nas v očeh naših sorodnikov. Če smo Primorci radi Trsta kot velikega, varen, bolj komplicirane življenske borbe, kot ostali Slovenci, ki žive po večini življenje kmeta in malega meščana, posimo zato tem večjo odgovornost za take pojave in sni tembolj poklicani skrbeti za naše dobro ime, zlasti pa za naše razmerje do ostalih Slovencev in Jugoslovancev. Kot predstavniki cele tretjine Slovencev, ki še čaka odrešenja imamo sveto dolžnost, da s svojim zgledom tudi v zasebnem življenju delamo propagando za našo stvar ne le med Slovenci, marveč tudi med vsemi Jugoslovani. Naša linija upoštevaj izključno nacionalne interese celokupnega naroda od Soče do Vardarja z izhodiščem vseh akcij vedno le preko in iz Beograda.

Danilo Viher:

Naša pesem

Starček sem videl, kako je sključen stopal v breg.

Držal za roko je vnuka, krepkega dečka, ki mu je zdravje žarelo iz lice.

Zamišljeno stopa v breg starček, leta ga tla čijo k tlom.

V njegovih potezah sem bral bol in trpljenja odsev,

a v očeh je ležalo gorje neizmerno.

Šla sta v hrib.

Truden se starček na kamen občestni usede.

Soča peni se pod njim in pesem, planin mu prepeva.

Pesem peneča, a grenko, otožno.

Starček zamišlji se, skloni glavo in molči ...

Na sina se spomni.

Včeraj uklenjenega so odpeljali,

ker je pel pesem svoje krvi,

svojih pradedov, ki so mu v srce vsejali.

Niti besede ni rekel v slovo, molče je odšel. Hči ...

V Aleksandriji služi nekie,

ne piše, ne ve se o njej.

Raje od doma je šla, kot s tujcem otroke rodila.

Kje si sin moj najmlajši?

V rudnike se je zagrebel vestfalske, kople po zemljo.

Pisal enkrat je, potem utihnil.

Nihče ne ve, kje je sedaj, dali je živ ali mrtev.

Raje pod zemljo na tujem,

kot suženj na zemlji pradedov.

O, ta zemlja njegova ...

Ta je prodana. Tristo je let rod njegov živ vel na njej,

tristo je let sin očetu sledil in zemljo oral,

zdaj tudi njo je tujec oskrnil.

Starček molči ...

Kakor bi kača telo mu ovila, ga stiskala,

strup mu v žile spustila ...

Vnuku gorje bi rad zemlje domače odkrival,

da bi bodočnost boljša bila kot sedanjost ...

Vnuk pa besed ne razume več svojih očetov,

tujec mu svoje položil je v usta z bičem.

Molče se dvignil je starček.

Hodi dalje in dalje.

Hodi po Golgoti naši.

Naše manjšine in manjšinski kongresi

Naša teptana in preganjana manjšina v Italiji, ki se v svoji težki borbi proti razbesnelemu divjanju fašističnih tolpe ne more opirati na dolgočasno manjšinske zaščite, je v zahtevu za to svoje veliko ponižanje dosegla vsaj najvišje moralno priznanje v okviru mednarodne manjšinske organizacije. Kar dva njena zastopnika, bivša poslanca v rimskem parlamentu gg. dr. Josip Wilfan in dr. Evgen Besednjak, sta na dosedanjih manjšinskih zborovanjih igrala eminentno vlogo: prvi kot predsednik manjšinskih kongresov, drugi kot predsednik manjšinskega časnikarskega združenja. Praktično seveda naša manjšina radi tega visokega priznanja ni imela velikih koristi, vendar je nedvomno, da je za upoznavanje mednarodne javnosti s položajem naših rojakov v zaslužnem Primorju bila velikega pomena in je osebnost avtoriteta obeh naših predstavnikov naša propaganda v inozemstvu zelo koristila. To smo dolžni priznati, kadarkoli presojamo delo in uspehe manjšinske institucije s stališča

našega naroda v Primorju.

Res pa je po drugi strani, da so vsi dosedanjí uspehi najidealnejših prizadevanj različnih manjšinskih politikov, ki se leto za leto zbirajo na svojih manjšinskih zborovanjih v Švici, tako minimalni, če jih gledamo v luči realnih pridobitev na polju zaščite posameznih manjšin, in naše manjšine v Primorju še v posebni meri, da se zde s tega vidika docela neplodne vse tozadevne debate in brezkončna teoretiziranja na manjšinskih kongresih.

Težkoče, ki jih stavi zadnje čase meddržavno življenje na pot uveljavljanju splošnih principov meddržavnega prava, so v posebno občutljivi meri zmanjšale udarno in prepričevalno moč principov meddržavne manjšinske zaščite, ki je že po svoji zasnovi, po svoji vsebini in svojem bistvu tesno navezana na avtoriteto splošnih norm meddržavnega prava. Vsa bogata povojna konstrukcija visokih načel mednarodnega življenja in meddržavnega sožitja pa se ruši danes v

svojih temeljih radi sil, ki izpodjedajo osnove normiranega, urejenega, harmoničnega življenja držav in narodov v medsebojnem spoštovanju in upoštevanju.

Društvo narodov, ta vrhovna meddržavna institucija, ki naj bi s svojo mednarodno avtoriteto dala tej teoretični konstrukciji praktičen pomen, je samo v najhujši krizi. Kako naj bi potem visoka načela manjšinske zaščite, katerih aplikacija v praktičnem življenju je tako tesno povezana z avtoriteto zenevske institucije, doživljala priljubljeno usodo?

Na letošnjem jesenskem zasedanju Društva narodov bodo sicer zastopniki raznih držav nedvomno bojevitost in z velikim ognjem razpravljali o zanimivem predlogu poljske delegacije, da se manjšinska zaščita, ki danes meddržavno veže le nekatere države, raztegne na vse članice Društva narodov, vendar smemo biti ob vseh dosedanjih vesteh popolnoma skeptični glede rezultatov teh visokih diskusij.

Tudi letošnji manjšinski kongres, ki je bil v glavnem baš radi tega predloga sklican in ki bi se sicer letos najbrž sploh ne vršil, bo na svojem 10. zasedanju od 4. do 6. septembra v Bernu obširno razpravljal baš o raztegnitvi manjšinskih obveznosti na vse evropske države. Kongres se je sicer s tem vprašanjem že ponovno pečal in je sprejel že nekaj tozadevnih resolucij, v življenju nezaščitenih manjšin pa je ostalo vendarle vse pri starem.

Društvo „Jadran“ v Mariboru proslavlja petnajstletnico ustanovitve in delovanja

Italija je kaj kmalu po zasedbi našega Primorja pokazala, kako izgleda njena svobodoljubnost in pravicoljubnost v praksi. Mesto obljubljene odrešitve, je prinesla še hujše suženstvo. Posledica prvih šikan, intrig in preganjanja je bila, da je mnogo naših ljudi moralo zapustiti svojo domaćijo že koncem leta 1918.

Svobodna domovina je velikodušno sprejela prve ubežnike in izgnance. Zadihali so zrak življenja in so se ogreli ob solncu svobode. Toda jugoslovanska svoboda jih ni mamila, da bi pozabila na zaslužnjene brate, ki so jih ravnokar zapustili. Misel nanje je stalno zaposlovala njihova srca in duše. Prihajalo jih je vedno več in več; tudi v Mariboru je njihovo število kmalu precej naraslo. Skupen izvor iz ozemlja ali dolgoletno bivanje na ozemlju, ki ga je tujec zasedel; nasilno prisilnost ali neprostovoljna zapustitev tega ozemlja; uničevanje in zatiranje našega življenja na tem ozemlju, so bila živo občutena dejstva, ki so iz teh ljudi storila sama po sebi živo duhovno enoto sorodnih misli in težnj. Toda kaj bi vsak zase, združimo se, organizirajmo se, ustanovimo si skupno ognjišče, ki ga bomo skupno čuvali in skrbeli, da bo gorkota vedno večja, a od katerega bomo zjemali in oddajali gorkoto tudi tistim, ki je še nimajo. Zgradimo si svetilnik, ki nam bo kazal pot v hudi uri in nesreči, da bi zopet našli pot nazaj, ako bi kedaj zašli. Ta svetilnik pa bodi tudi naš voditelj na poti do končnega cilja: osvoboditve zaslužjenih bratov. Do tedaj pa bodi ta svetilnik tudi sredstvo, ki naj s svojo močno svetlobo razsvetljuje temo, v kateri vrši tujec krivico in nasilje med našimi brati; sredstvo naj bo končno ta svetilnik, ki naj neprestano draml nas in naše tukajšnje rojake, da se ne bi morebiti kedaj dali zapeljati od tujčeve laži-kulture in lazi-civilizacije. Tako so mislili in sklenili ustanoviti društvo.

Marca leta 1919. informativni sestanek, avgusta istega leta izvolitev pripravljalnega odbora, aprila 1920 ustanovni občni zbor. Že od vsega začetka je zmagalo značilno ime »Jadran«, naziv tistega morja, ki ga tujec v svetem egoizmu imenuje in smatra kot svojo izključno last. Kot prvo in posebno pogoje dela si je društvo izbralo gojitve naše pesmi. Ta panoga še danes prevladuje in je tista, radi katere širša javnost danes »Jadran« najbolj pozna in cenl. Delo pa ni šlo tako lahko od rok, kakor so si ustanovitelji v svojem zanosu predstavljali in želeli. Mnogo ovir je bilo treba premagati, predno se je društvo dvignilo na višino, ki jo zavzema danes. Bile so tudi dobe mrtvila in kriz, ki pa jih je društvo srečno prestalo; mnogokrat so ravno krize še bolj dvignile in sprostile društvene delovne sile.

V prvi dobi do avgusta 1921 je za društveni podvig mnogo storil predsednik dr. Ciril Krašovec. Prvi uspehi so že bili vidni. Sledila je nato doba mrtvila, ki je trajala do maja leta 1923. V letu 1922. se celo niti občni zbor ni vršil, slana bi bila rastlinico kmalu umorila. Ob pravem času so se naši ljudje, ki so društvu dali svojo ljubeznijo in vzgled

Položaj nezaščitenih manjšin, med njimi naša manjšina v Italiji, se je celo prav zadnje čase izredno poslabšal.

Baš naša dva odlična predstavnika v mednarodni manjšinski organizaciji sta si sama menda najbolj na jasnem, da Mussolinijevi visoki, pravični in humanitarni principi manjšinske zaščite nikdar ne bodo pripravili do drugečnega postopanja z našimi brati onkraj Snežnika. S svojim postopanjem z našo manjšino je do danes Italija sama najboljša, dokazala, da zanj problem našega jugoslovanskega Primorja ni le notranji problem, problem državne organizacije in notranje sni, ampak v prvi vrsti — problem sredstva imperialistične Italije z mlado, a krepko in močno slovansko državo, Dvoniim, da bi se vprašanje našega Primorja še kdaj reševalo na klopih rimskega (kakršnegakoli) parlamenta. Jasne in precizne izjave Mussolinija ne dopuščajo nobene nade v tem pogledu.

Ob emigrantskem kongresu bomo seveda s se večjim zanimanjem sledili letošnjim diskusijam v Bernu, kjer se bodo zbrali zastopniki evropskih manjšin, ki predstavljajo danes organizirano skupino 40 milijonov ljudi, kakor bomo tudi mi z največjim zanimanjem in z vso pozornostjo sledili interesantni diskusiji v Ženevi ob razpravi o poljskem predlogu. Vendar, odkrito povedano: ne udajamo se več iluzijam. V okviru naših emigrantskih organizacij bomo krepko rajši pričeli za delo, da čimprej dosežemo cilje, ki so nam bližji.

in neumornim delom, življensko injekcijo, da je znova oživele in se okrepilo. Zasluga zato gre Alfredu Kralju, Jožetu Cijan in Jožu Lahu. Ti trije so stvorili temelje, na katerih se danes trdnost stoji. Joško Lah je v teh treh se danes vodilna osebnost, pravi izvor vse društvene smotrene sile; skromen in tih je neumorno na delu s svojo pevsko družino, katere najzaslužnejši so Rojc, Lukša, Joško Žizmund in Kristof.

Doba od leta 1923. do 1930. je doba prerodenja, vedno globljega in višjega izpopolnjevanja. V tej dobi so predsedovali društvu Jože Cijan (1923), Stanko Detela (od oktobra 1923 do aprila 1926), Ivan Živič (1926 do aprila 1928), Joško Lah (do marca 1929) in Slavko Fatur (do aprila 1930). Društvo je v v tej dobi stopilo s svojim delom vedno bolj vidno pred javnost.

Od leta 1930. dalje pa se je društveno delo močno razmahnilo. Načelo delitve se je do dobrega udeležilo. Vsaka panoga društvenega dela — ideološka — organizatorna in administrativna, prosvetna in kulturna, socialna, propagandna in narodnoobrambna, je dobila svojega posebnega delavca. Dr. Josip Bergoč kot predsednik je vse to raznovrstno delo vodil, njegovi pribočniki pa so bili predvsem Lah, Bratuž, Ivan in Marino Kralj, Dr. Fornazarič, Kristof, Lukša, Rojc, Jez, Valenčič in Franjo Cerkvenič. Pa tudi ostalo članstvo je sodelovalo, vsak po svojih močeh in sposobnostih. Vseh 40 pevcev in 350 ostalih članov, je storilo svojo dolžnost.

V teh zadnjih 4 letih ni bilo pomembnejše narodne ali kulturne prireditve in manifestacije, na kateri bi ne bil »Jadran« častno nastopil. Kjerkoli se je pokazala potreba je bil zraven in sodeloval. Podvig narodne in državljanske zavesti v tem severnem obmejnem pasu je v precejšnji meri tudi njegova zasluga. Narodnega, kulturnega in narodnoobrambnega življenja in dela v Mariboru in širši okolici si brez »Jadrana« danes ne more več predstavljati.

Jadranova naloga pa še ni končana, rekli bi skoraj, da se njegova prava življenska naloga še le začinja. To je pokazal letošnji občni zbor v aprilu, ki je na čelo društva postavil dr. Slavka Fornazariča, in to naj pokaže tudi bližnja proslava. Želimo, da bi dnevi proslave tvorili mejnik nove dobe, dobe borbe za skorajšnjo zmago, tiste ideje, ki je Jadranu dala življenje in življensko silo. Duh umrlih njegovih članov in svojev članov naj ga spremlja na poti do končne zmage, do zmage Pravice in Resnice nad krivico in nasiljem tujca, ki se potaplja v temi in nasilju in ki vedno znova dokazuje, da ni vreden potomec svojih velikih prednikov.

TVOJ ISKREN PRIJATELJ

je »Borba«, ker se bori za Tvoje interese! Ne poruši tega prijateljstva in skrbi, da boš list redno prejemal. Plačaj redno naročnino in pridobivaj nove naročnike!

Kraljevič Marko na Mariborskem tednu

Vino pije Kraljevič naš Marko, vino pije daleč tam na jugu, tam na jugu v neki krčmi stari. Ko že vrčev spraznil je šestero dvigne glavo proti steni zadnji, pa zagleda nov plakat na steni. Gleda! čita: Mariborski teden. Stari grad zagleda na plakatu pa zbudi se že junaška duša. »Ajde, Marko, hitro zdaj na Šarca, zdaj slovenski so gradovi živi, slave mi slovenske spomeniki, slavne prošlosti slovenske stebri, kakor ta plakat tu oznanjuje.« Tri dni jaha Marko Šarca-konja, tri dni cele in noči povrhu. Ko četrta se zasveti zora Marko že stoji pod brodom dravskim. Hitro Marko se na brod ukrca, konja Šarca pa drži na uzdi. »Šau a gauner« mu doni na uho, Kaj pomeni to, si Marko misli. Hitro on privleče knjigo z žepa, bil slovar je to slovensko-srbski. Išče Marko tam po tem slovarju, išče, išče — tega pa ne najde. Pa po ulicah že jaha Marko. Grozen prah se dviga za kopitom, grozen prah, da Marko se začudi, kajti toliko prahu še ni bil videl. Ako prah bi tak bil v Šar-planini, saj še miši ga ne bi vdihovale, niti miši, kaj se lé podgane. Vpraša Marko neko staro žensko: »Kje je oni slavni grad slovenski, ki ga na plakatu videl je v krčmi?« »Ih feršte net« mu odvrne ženska. Hitro on privleče knjigo z žepa, bil slovar je to slovensko-srbski. Išče, išče — tega pa ne najde. Zopet Šarca mi zajaha Marko, zopet gore se prahu rodijo. Pa zagleda Marko mi trgovce, ki pri mizicah kriče okroglih. Marko Šarca blize tam ustavi. Gleda, gleda, ter posluša verno: »Kaufen, kaufen, bilig, kaufen« čuje. Zopet Marko knjigo vleče z žepa. Bil slovar je to slovensko-srbski. Išče Marko tam po tem slovarju, išče, išče, tega pa ne najde. Žalosten utekne knjigo v žep si, pa odjaha dalje Kraljevič naš Marko.

Pa zagleda kmalu mi človeka, bil krošnjar je dalmatinski. Tam slonel je ob drevesu starem v neki ulici samotni, prazni. Tam slonel je ta krošnjar in molčal, v tla je gledal, ter premišljal nekaj. Jaha mimo njega Marko mirno pa zamisli tudi on se v nekaj. Spomni Marko onih se trgovcev, ki kriče ob cestah: »kaufen«, pa pogleda tega on krošnjarja ter zamisljen on naprej odjaha. Šarca z vodo rad bi — pojil zdaj. »Kje studenci so, gospod moj dragi, pa se skloni k nekemu gospodu, vpraša Marko tega mi gospoda: Pa odgovori gospod mu dragi: »Voserlajtung je dovolj v mestu.« Zopet Marko knjigo vleče z žepa, bil slovar to je slovensko-srbski. Išče Marko tam po tem slovarju išče, išče — tega pa ne najde. In tako je taval Marko v mestu. Kar je vprašal — nihče ni razumel, kar v slovarju iskal — nikdar našel. Že je vrela jeza v srcu krepkem, že je vrela jeza v glavi silni, jeza težka, kot oblaki črni. Zopet tja na semenj on odjaha, kjer kričali so trgovci: »kaufen«, rad bi jezo že nad tom raztresel. Po mu nekdo nekaj je zakričal in v slovarju tega pač ni bilo, z buzdovanom mahne Marko silnim da šatori tresti se pričnejo. S Šarcem zaropče, da se prah vzdigne ter upiti on se že pripravlja. Ali komaj je pričel rjuti, že pri njem je — mož postave. Dolgo so prerekali se močno, dolgo so besede padale boede — in naš Marko je poromal — h Graf! Tri je dni zaprt bil tukaj Marko. Ko pa zora je četrta vstala, jaha Marko, ves zamišljen jaha. Ko na most prijah Marko dravski, vzame knjigo oni iz žepa neko, ter zažene jo v valove Drave. Bil slovar je to slovensko-srbski. Plava knjiga, nekaj časa plava, potlej pa v valovih dravskih tone. Marko ves zamišljen dalje jaha . . .

Ptuj

Resolucija delavstva v „Petoviji“

Kakor je naš list že poročal, so zavladale zadnji čas v tukajšnji tovarni »Petovia« za delavstvo neznosne razmere. Delavci so se pošiljali na brezplačne »dopuste«, se odpuščali, žnizevalo se je mezde itd. — Da delavstvo odločno protestira proti takemu postopanju, sta obe delavski organizaciji sklicali pred časom protestno zborovanje, katerega je delavstvo brez razlike posetilo polnoštevilno. Za Nar. strokovno zvezo je poročal generalni tajnik tov. Kravos iz Ljubljane, za Splošno del. zvezo pa g. Petejan iz Maribora. Zborovanje, ki je bilo mestoma zelo burno, je bilo končano s sprejetjem naslednje resolucije, ki bo predložena podjetju in vsem drugim merodajnim činiteljem:

P. n.

»PETOVIA«, usnjarska industrija d. d. Breg pri Ptuj.

Obveščamo Vas, da je delavstvo, zaposleno v Vašem podjetju, polnoštevilno zbrano na protestnem shodu dne 23. avgusta t. l., ki sta ga sklicale obe strokovni organizaciji, soglasno sklenilo naslednjo.

RESOLUCIJO:

1. Najenergičneje protestiramo proti nameravanemu znižanju plač, ker že današnje plače še daleč ne odgovarjajo najpotrebnejšemu eksistenčnemu minimumu.
2. Ker so bile sedanje plače že leta 1931 za 12 odst. in leta 1933 za nadaljnjih 10 odst. reducirane, ne upoštevajoč že redukcij, ki so se izvršile pri posameznih delih, zahtevamo, da vodstvo tovarne Petovia povrne delavstvu v letu 1933 odtegnjenih 10 odst.
3. Zahtevamo, da se ponovno uvede plačevanje praznikov, kakor je to bilo do leta 1929 upeljano, i. s.: praznik sv. Štefana, Velikonočni in Binkoštni ponedeljek, Prvi maj in Prvi december. Pla-

čevanje zadnjih dveh praznikov odpade, ako isti padejo na nedeljo.

4. Ker pošilja vodstvo tovarne delavstvo letno na brezplačne dopuste, zahtevamo, da se isti plačajo, i. s. od 1 do 5 let službe 7 dni in od 5 let naprej 14 dni po povprečnem tedenskem zaslužku računajoč zaslužek zadnjih 8 tednov.

5. Zahtevamo, da se urne plače uredijo že ob vstopu vsakega delavca ali delavke v službo, pri ženskah najmanj Din 2,50, pri moških najmanj Din 3.— na uro ter se omogoči napredovanje pri plači četrt ali polletno, upoštevajoč sposobnost in kvalifikacijo posameznika.

6. Zahtevamo od vodstva tovarne, da tekem 4 tednov obnovi in predloži v potrditev sedanji delovni red v smislu obstoječega obrtnega zakona (§ 340) in to obratnim zaupnikom, Delavski zbornici in Inspekciji dela v Ljubljani.

7. Protestiramo proti vsaki denarni kazni, ki ni navedena v poslovnem redu.

8. Zahtevamo, da vodstvo tovarne preuredi ventilacijo v tlakarskem oddelku sedanjim obratnim in higienskimi razmeram primerno in tozadevnim predpisom odgovarjajoče.

9. Zahtevamo, da vodstvo tovarne nabije na vidnem mestu v vseli oddelkih akordne tarife za vsa obstoječa akordna dela, kakor to predvideva § 340 obrtnega zakona.

10. Zahtevamo, da se vsaka sprememba akordnih postavk v kolikor bi bila ista v škodo delavstva, vsaj 14 dni poprej sporoči obratnim zaupnikom, da morejo isti pravočasno zavzeti tozadevno svoje stališče.

Naslov naprošamo, da se podpisani organizacija izjavi v roku 8 dni, ali namerava v celoti ugoditi v resoluciji navedenim zahtevam delavstva.

V nasprotnem Vašem celotnem ali delnem odklonilnem stališču pa blagovolite poleg nas obvestiti tudi Delavsko zbornico v Ljubljani, katere bo vodila tozadevno nadaljnje razprave.

V Ptuj, dne 25. avgusta 1934.

Nar.-strokovna zveza v Ptuj.
Splošna del. zveza Jugoslavije.

Naše kopališče. V Ptuj imamo tudi takozvano »Mestno kopališče«. Tam zaposluje mestna občina že mnogo let nekatere uslužbenke, ki se še danes nočejo posluževati slovenske govornice, kljub temu, da jo obvladajo. Ena the uživa tudi prav lepo jugoslovansko pokojnino. — Na to opozarjamo ptujsko mestno občino!

Reinhardt Valentin, trgovina z jajci, ribami in perutnino v Ptuj. — To vele-nemško podjetje izrablja naše delavstvo do skrajnosti. Dela se od 4. ure zjutraj z majhnim opoldanskim odmorom vse do 8. ure zvečer. In za teh 16. ur dela, plačuje imenovana tvrdka delavstvu po 20 do največ 25 Din dnevno. Imenovana tvrdka pa delavstvu ne dopušča, da bi se kjerkoli ograniziralo in krati s tem delavstvu one najmanjše pravice, ki mu po zakonu pripadajo. — Ne bomo na tem mestu poučevali g. Reinhardta, kako bi naj uredil delovni čas in kako plačeval delavstvo. Opozarjamo tem potom pristojno Inspekcijo dela, da napravi v tem oziru red in pouči g. Reinhardta, da tudi za njega veljajo zakonski predpisi.

Hrastnik

Po stavki. — Po 15. avgustu 1934, ko so se trboveljski rudarji vrnili iz rogov, kjer so se s skrajnimi sredstvi borili za svoje pravice, gre življenje zopet svojo normalno pot. Trboveljska premogokopna družba je umaknila napovedane redukcije prejemkov do 15. oktobra t. l. Nacionalni akcijski odbor je zastavil vse sile, da je pridobil zaenkrat rudarskemu delavstvu vsaj to, da je T. P. D. umaknila najavljene redukcije prejemkov za do bo dveh mesecev. Rudarji in njih družine v obupu pričakujejo še v naprej pomoči. Rudarsko delavstvo je pri obrambi za svoje pravice videlo, kdo je res njih resnični prijatelj, ki mu v sili in nesreči pomaga. Marksistični voditelji so se pokazali nezmogljivi izvrševati naloge, ki so jim poverjene, zato izgubljajo zaupanje. Pač pa rudarji stavijo vse zaupanje v Nar. akc. odbor in širšo javnost, ki jim stoji ob strani pri obrambi pravic.

Igra. — Dramski odsek podr. N. S. Z. priredi v soboto na praznik, dne 8. septembra ob 17. uri burko v štirih dejanjih »Vražji Rudi« v Sokolskem domu. Širšo javnost vljudno vabimo na to prireditve.

Odhod. — Pred kratkim se je preselil na novo službeno mesto v Ljubljano naš član in soustanovitelj N.S.Z. tov. Janez Kušar. Vrlemu tovarišu, borcu za delavske pravice želimo na njegovem novem službenem mestu vse najboljšee.

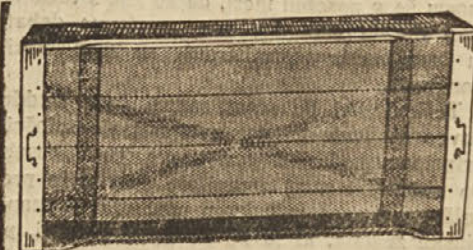
Ljutomer

Ij Pri pogrebu pokojnega inž. Norberta Hönigmann je med drugimi blestel na traku naslednji napis: »Die letzten Grösse, Familie Sinigoj.« Poglavje »familije« je Primorci, vdbornik občinske uprave v Ljutomeru. Brez vsakih drugih komentarjev!

Maribor

m Hišni posestniki! Bliža se čas, ko treba hišnim posestnikom zopet predložiti davčni upravi izkaze najemnin, po katerih se jim bo odmeril davek. Hišni posestniki! Društvo

Pohištvo, vložke, tapetništvo in dekoracije

najceneje nudi

NOVAK

Maribor, Vetrinjska 7
Koroška 8

Telefon 29-05

Najnovejši vzorci tkanin blaga za pohištvo, zavese in madrace